

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD

NORDENS QVINNOR.

1880.

22:a årgången

4:e häft.

Innehåll:

STOCKHOLM,

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG.

ORIGINALOMSLAG SAKNAS

25. Thekla Knös.

Den 16 April 1880 var en liten krets af vänner samlad på Upsalas kyrkogård. Tysta och med tårfulla ögon stodo de der med blommor och kransar i händerna kring en nyöppnad graf. Aftonsolen förgyllde i sitt nedgående himlen med ett rosenrödt skimmer och en sval vårvind susade i de ännu ej löfvade träd Kronorna. Snart syntes ett litet tåg, förande en kista höljd med kransar samt följd af några äldre och yngre män, komma den långa gången uppföre. Kistan sänktes stilla i jorden, blommorna och varma tårar föllo der öfver. Geijers ljufliga sång »Stilla skuggor breda sig i qvällen» klingade, sjungen af unga friska röster, och jorden slöt sig öfver ännu en medlem af en fordom glad och andligt rik krets i Upsala.

Hvem egnades dessa tårar och denna hyllning? — En mild, begåfvad och älskande varelse, som förr utgjort många vänners glädje och som, sedan hon i flera år varit skild från dem och sitt barndomshem, nu på detta sätt återkom.

Har du hört *Thekla Knös* nämnas? Har du kanske kastat en flyktig blick på titeln af de böcker, som bära hennes namn — som författarinna — poesier, sagor, berättelser, men ej kommit längre? Slå upp dem, läs i dem, och en aning om hennes skära, kärleksfulla väsende, skall gå upp för dig.

Men hvad hon var som författarinna, är så sammanväfdt med hennes personlighet, med hvad hon var som människa, att du kanske ej skall förstå den ena utan den andra. Ofta dömma vi skeft och ytligt om människor och deras lifsgerning, genom att vi ej veta ur hvilken rot de vuxit, hvad luft de andats i hemmet och hvad omständigheterna medverkat, likt regn och solsken, till deras utveckling. Att följa en sådan utveck-

ling från det första fröet till blomman och frukten, är mera läro-rikt än många abstrakta betraktelser om människorna och lifvet.

Vi vilja nu försöka att gifva en sådan lifsbild af Thekla Knös, lifligt önskande, att de som redan känna henne, må igenkänna den älskade vännen i denna teckning, samt att de som äro obekanta med henne, må dragas att göra hennes bekantskap. Lyckligtvis har hon genom många efterlemnade, strödda uppsatser, ända från sin första barndom och ungdom, gifvit oss tillfälle att måla bilden med en pensel, doppad i hennes egna färger.

Thekla Levinia Knös föddes i Upsala d. 17 Juni 1815. Hennes fader var professoren i Österländska språk derstädes Gustaf Knös och modren, Alida Olbers från Vestergötland. Fadren, som lutade åt den Svedenborgska läran, härstammade från en gammal berömlig prestsläkt och var i Upsala lika mycket värderad för sin grundliga lärdom som älskad för sin stora fromhet och godhet.

Fru Alida Knös hade en ej vanlig poetisk begåfning samt mycken qvickhet och fantasie, var dessutom ett vackert och behagligt fruntimmer, som egde en stor förmåga att gjuta poesiens skimmer öfver både sitt eget och sina vänners hemlif. Så blef professor Knös' hus i Upsala en samlingsplats för de unge män, som den tiden utmärkte sig der genom snillegåfvor och studier.

Atterbom gaf i sin »Lycksalighetens Ö» namnet Alida åt ett af de naturväsenden (Undinen Alida), som befolka den underbara ön, till minne af sin väninna Fru Knös. Lekande, fantastiska upptåg, skrifna och arrangerade af Alida Knös, hörde också lika mycket som allvarliga och djupsinniga samtal till ordningen för dagen i denna krets. Delad mellan dessa inflytanden och ett så rikt umgänge uppväxte deras dotter Thekla. Af de unga män, som umgåtts i detta hem, förblefvo några efter sitt giftermål fästade vid Akademien

och bildade tillsammans en umgängeskrets, der samma traditioner och anda rådde i sammanlefnaden. Man umgicks flitigt och förtroligt, och om inkomsterna och medlen ofta voro små, delade man af godt hjerta med sig af allt, vare sig andligt eller lekamligt godt åt hvarandra. Skulle en namnsdag eller födelsedag firas enligt den tidens sed, med verser och dramatiska upptåg, så förde ofta de handlande personerna med sig välfägnaden såsom offer på den firades namnsdagsaltare för att ej sätta värdinnan i förlägenhet. En annan gång nekade sig en af vännerna sjelf det nödvändigaste för att i julgåfva gifva en fattigare af vänkretsen en välbehöflig svart frack. Så rådde inom hela denna krets broderlig och systerlig hjälpsamhet med små medel, i alla riktningar.

I denna krets och inom denna ram rörde sig män sådana som Geijer, Atterbom, Grubbe, Adolf Törneros, Per Ulrik Kernell, Ernst Kjellander, Adolf Lindblad, Nicander, Börjeson, Gumælius, Bernhard v. Beskow, Baron Hugo Hamilton, Fahlerantz, Lars Ekmark och sednare, Hvasser och Hans Järta. Af fruntimren märkte man den redan då framstående öfverstinnan Malla Silfverstolpe och de med henne förbundna grefvinnorna Wrangel och Cederström—Clæson, Geijers, Grubbes, Atterboms och professor Knös' hustrur, samt som gäst hos fru Silfverstolpe en vinter, den tyska författarinnan Amalia v. Helvig.

Den vid denna tid rådande kärleken till den tyska romantiska skolan i litteraturen utöfvade ett stort inflytande i Upsala och umgängestonen emottog många intryck deraf. Dramatiska föreställningar, tableaux vivants, musik och läsning af poesier vexlade vid det man samlades än hos den ena, än hos den andra i kretsen, och man införde slutligen efter tyskt mönster så kallade »läseaftnar», då man en gång i veckan samlades att läsa något nyss utkommet poetiskt eller prosaiskt arbete. Fruntimren arbetade, man drack thé, läste och diskuterade grundligt och qvickt det förelästa, som, om

det var ett dramatiskt arbete, ofta lästes med utdelta roller. Ofta var det då något af den tyska litteraturens nyaste alster, men man läste också bland annat Nicanders *Runesvärdet*, Franzéns och Tegnérs poesier, sednare Runebergs, Fr. Brehmers och de första af Frih. Knorrings arbeten. Musik slutade alltid aftonen, och ända till 1840-talet fortsattes umgänget i Upsala inom de nämnda familjerna efter samma mönster, blott med personal-förändring bland de yngre deltagarne. Så såg man i sednare år mången ung man, som sedan gjort sig ett namn i Sverige: såsom Josephson, Torén, Wennerberg, Malmström, L. De Geer, Böttiger, A. Adlercreutz, Treffenberg m. fl. Med Geijers flyttning till hufvudstaden och Atterboms död skingrades denna krets, och det var sedan endast i den då gamla öfverstinnan Silfverstolpes hem, som ett svagt återsken fans af den fordna andan.

Professor Knös var tillika kyrkoherde i Åkers och Dalby pastorat nära Upsala, och här tillbragte Thekla med föräldrarna sina somrar ända till fadrens död. Hon har själf tecknat sina barndomsminnen derifrån och gifvit oss en inblick i det lif, hon i hemmet förde, och huru kärleken till naturen och det sköna äfven i det lilla här tidigt vaknade hos henne. Hon beskriiver huru hon under sednare år, då hon ännu var Upsalabo, men för många år sedan mistat både far och mor, blifvit påmind om sitt barndoms paradiset genom en bondhustru, som frågade henne, om hon ville köpa ägg. »Sådana frågor», säger hon, »göra alltid ett eget intryck på mig. Den landtliga enfalden föreställer sig naturligtvis, att jag har ett eget hem, och ämnar följa mig dit, få en kopp varmt kaffe i mitt treffliga hem, få se mina blomstrande barn och en skymt af min man, denna högst intressanta herre, som jag aldrig sett, men som utan tvifvel skulle förekomma äggförsäljerskan ovanligt hyggelig. Ledsen att ej kunna uppfylla hennes förhoppningar och införa henne i denna idyl-

liska verld, svarade jag långsamt: Ne—ej, jag behöfver ej äggen. Å kära hjertandes, inföll bondhustrun lifligt, köp dem! Jag har kommit för sent till staden och vill ej föra dem tillbaka.

Nå väl, sade jag, gå den der gatan, der träden synas, jag skall komma efter. Jag nämnde husnummern och mitt namn: det verkade som en elektrisk stöt på henne och så när hade hon släppt äggkorgen, då hon räckte mig handen och sade: Kan det vara dotter till salig doktorn?

Ja, svarade jag glad, kände ni min far?

Ack, Herre Gud, återtog bondhustrun med tårfulla ögon, om jag kände honom? både jag och syster min ha läst för honom, och jag har öppnat grinden så många eviga gånger åt honom, då han reste ut till Åker och Dalby. Det var en Guds man! Jag minnes så väl sista predikan han höll, med ingångsspråk: »Mitt rike är icke af denna verlden». Den går aldrig ur mitt sinne, för si han lefde som han lärde. Men han hörde till det riket, som icke är af denna verlden. Nog råka' han ut för en otrogen gårdsfogde alltid. Di bedrog honom, mamsell lilla! men det är det samma nu, för han har det allt så godt. Det intet öra hört och intet öga sett, har Gud lofvat dem, som älska honom, och se det gjorde han. Han älskade både Gud och menniskor!

Hon torkade sina ögon. Nu skall jag gå i boden och handla, fortfor hon, men sedan kommer jag med äggen. Jag hade blifvit helt varm om hjertat. Min fars minne lefde således och verkade ännu i hans forna församling, bland detta bondfolk, som han så gerna ville gagnå. Hvad det gjorde mig glädje! Med lätta steg återvände jag hem och snart sade man mig, att någon ville tala vid mig. Der stod min vän med den gröna ylleschalen och äggkorgen i handen. Handeln var snart gjord, och vi hade sedan så många gemensamma minnen att tala om.

Hvad jag mins en Söndag, då Herr Doktorn döpte en ung jude!

Ja! utropade jag, det var en pingst, kyrkan var klädd med löf och syrenerna blommade.

Ja, ackurat, inföll Enby-Mor, glad att jag kom ihåg det. Hon var liten då, likvisst. Si juden, han satt baklänges när dåm åkte te kyrkan, men när han kom tillbaks, si då åkte han rätt.

Hon ansåg detta tydligen vara af symbolisk betydelse och af mycken vigt. Jag slog uti ett glas vin och hon drack en skål så varm som vid någon fest, fast vi icke höllo tal. Kom till Viks park, der är det så vackert, sade hon, i det hon lagade sig att gå, men glöm inte att helsa på hos Enby-Mor; min stuga ligger tätt invid parken. Vi skakade hand och skildes åt» — —.

Åkers prestgård ligger ej långt från det gamla herresätet Vik, tillhörande den greffliga Essiska familjen. Naturen är här, som oftast i Upland, temligen stenig, grå och kal, utom invid Mälarens strand, der yppigare löfskog vanligen uppträder. Prestgården låg på ett gärde, blott omgifven af några träd på gården, och ville man njuta af vacker natur, gick man till den stora parken omkring Viks slott, der Mälaren badade stranden och höga träd beredde skugga. Thekla talar om huru hennes mor förskönade prestgården och yttrar: »Det var ingen lätt sak att skapa om den kala gråstensbacken till en trädgård. Men det lyckades ändå och prestgården blef en oas i den osköna nejden. Ett eget behag hade denna så kallade trädgård, som inneslöt berg och äng. Hvitblommiga körsbärsträd skuggade små förtroliga bergskamrar, der man hvilade på mjuk mossa. Regnet bildade små insjöar i berget, nattviolier doftade och smultron rodnade bakom stenarna. De nyplanterade mandel- och syrenbuskarna visade snart sina blommor och rodnande nyponbuskar tittade fram bakom en och annan gran.

Den unga kyrkoherdinnan (som min mor kallades af sina vänner) tog reda på hjordens späda lam, och blef sin församlings lärarinna och läkarinna. Hon som i staden var sällskapslifvets prydnad, fann sig bättre än man väntade i ensamheten. En enkel handling kan ibland kasta ett nytt ljus öfver en väl känd personlighet. Jag minnes huru en gång vid höbergningen en ung flicka kom från ängen blek och blödande. En af karlarna hade under det han slog gräset af ovarsamhet med den skarpa lian huggit hennes hand. Den var nästan klufven. Min mor, eljest så vek och alltid rädd för allt vidrigt, förband den sårade med en raskhet och rådhighet, som väckte min beundran. Gråtande gömde jag hufvudet i mammas knä och vågade ibland se upp på henne, men ej på den bleka och blödande flickan. Den aktning jag då erfor för sannt qvinligt mod, som verkar tyst och kärleksfullt utan att sky obehag, gjorde att jag aldrig mera skröt öfver att vara mindre rädd på sjön, när det blåste, än mamma. Jag började ana att öfverdåd ej är verkligt mod.

En half fjerdingväg från prestgården låg Viks gamla slott. Den höga muren badades af Mälarens vågor och tornen syntes på långt afstånd mellan den vackra parkens gångar. Hit promenerades alltid och denna park var min barndoms paradis. Man tog middag med sig i en korg och tillbragte hela dagen i de mångskiftande löfsalarna med ljusa utsigter åt sjön. Inuti slottet betraktade man porträtter af väldiga riddare och sköna damer, och djupt derunder voro mörka fängelsehvalf.

Bland landtfolket i vår församling fans en gumma, som snart blef mig mycket kär. Hon kallades af alla »Lärmor», ty hon hade lärt nästan alla i socknen att läsa. Gumman hade ett outtömligt förråd af sagor och visor, hvarmed hon undfägnade sagolystna barnungar. Sittande på en pall bredvid henne, genomlefde jag lyckliga stunder. Så gjorde jag

bekantskap med den mäktiga fru Ramborg, som i forna tider bodde i Viks slott. En berättelse, som gjorde ett helt annat intryck, var om den sköna fröken Lieven, hvars porträtt också fans på Vik.

När jag tänker på denna trakt, titta glada barndomsminnen som ljusa englahufvuden emot mig ur hvarje vrå af berg och äng. Fastän så många vintrar lagt sin snö öfver nejden sedan jag sprang der, skulle jag känna igen smultronställena och de hvita konvaljernas plats, hitta till stugorna och lilla Nibbleskogen. Enskilda tilldragelser fästa sig också på ett eget sätt i minnet utan att man gör sig reda för, hvarför just de framstå, då så mycket annat försjunker i glömska. Så kan nu en vacker solnedgång, en melodi dröja kvar i erinringen med ett eget behag. Kornknarrens enformiga ljud, en fogels sagta qvitter, koskällornas klang kunna ofta bättre än ord återföra minnet och stämningen från denna tid.

Som en glanspunkt framstår dock för minnet den pingst, då min far döpte den unga juden, som han lärt kristendom. Den strålande vårdagen, den med löf och syrener klädda kyrkan, den rödda ynglingen, som sjelf svarade ett klart ja på frågan, om han ville blifva döpt till vår tro, står lifligt för erinringen. Jag ser huru solen lyste in och huru dopets vatten porlade i det mörklockiga håret. Tårarna i de svarta ögonen och ansigtets lyckliga uttryck stå också klart för mig. Min fars vackra och innerliga sätt att läsa välsignelsen gjorde alltid ett djupt intryck på mig.

Hur många feststunder har ej ett barn! Så t. ex. min första färd i båt på Mälaren, då vi besökte det gamla fidekommisset Sjö, tillhörande Banérska släkten. Jag hade nyss hört Fouqués *Undine* berättas och höll oupphörligt handen i vågorna för att kanske få ett korallhalsband. Midsommaren med sin dans kring den granna majstången, då eldar tändes

på bergen och skott lossades af ungdomen. Äppleskörden och den dag då bikuporna skattades. Ensam var jag ändå; ensam i mitt arbete och mina lekar. Insekter och blommor voro mina lekkamrater. Jag var ett barn utan syskon sedan min lilla syster Nanny dog, då jag var sex år. Derföre sökte jag upp hvarje litet lif, som rörde sig i naturen, lyssnade på foglar och tittade efter ekorrar och skogsdufvor. Marie-nyckelpigor, fjärilar och lysmaskar sökte jag i trakten och sprang efter trollsländor och fjärilar. En dag såg jag ett litet barn begravas och funderade mycket på huru det, nedsänkt i jorden så djupt, skulle kunna komma upp till Gud. I en af mina bergskamrar hade jag ett par puppor, mörka, stela mumier i grafhvalf af sten. Jag hade sett den stackars oroliga masken dö och bli puppa. Men jag tyckte nu, att den rörde sig och spratt till. Den öppnade sig och tvenne stora vingar upprullades långsamt. Der satt på randen af det tränga fängelset en befriad underskön fjäril och rörde sakta de skimrande vingarna, liksom förvånad öfver sin nya tillvaro. Så höjde den sig och flög bort. Mina blickar följde den. Jag hade ju sett masken bli puppa, nu såg jag en förvandling underbarare än de i fésagorna. Det lilla barnets graf syntes nu i ett annat ljus. Det var ej mera något *förbi*, det var som en vagga, en knopp, och som ett stort löfte föreföll mig den lilla kullen, der puppan (det döda barnet) låg. Det skulle ej så mycket förvånat mig, om en engel med glänsande vingar flugit upp derur.

Bland mina fröjder var också att uppdraga växter i min egen lilla trädgård. Bland vanliga ärter, bönor och blommor hade jag i min täppa ett stort maisax. Förnämt och högväxt såg det ned på de lägre växterna och stod likt en prinsessa bland sin hofstat. Maisaxet var min stolthet och min bästa skörd. Jag hade också en mängd dufvor, som mamma gifvit namn efter personerna i Jean Pauls roman *Titan*. Jag

tyckte ej om den mörka egoistiska Roquairal och var förtjust i min hvita Liana, som hade ett rosenskimmer om halsen. När hösten nalkades, träden blefvo glesa och luften kall tänkte man på att flytta in till staden. Dessa tillrustningar förskräckte mig och jag hade ingen lust att lemna landet. Lekplatserna, träden och trakten hade blifvit mig alltför kära. I en korg lades ett stort rött äpple, det kära maisaxet och en liten hvetebulle och jag flydde långt bort i skogen. Vagnen var framkörd, allt inpackadt, mamma stod med kappan på, man sökte endast barnet. Slutligen fans rymmerskan i en vrå, blef gripen och insatt i vagnen och det tillämnade vinterförrådet i den lilla korgen blef fuktadt af många tårar» —.

I denna skildring af Thekla Knös' barndomslif på den lilla prestgården, ligger redan hela hennes personlighet, som i ett outveckladt frö. Man ser de ärfda anlagen, faderns inåtvända och djupa natur, modrens lekande fantasi, poetiska sinne och milda människokärlek, man ser det såsom i knopp hos barnet. Den rådande smaken och tidens förkärlek för den i Tyskland herskande romantiken voro redan här inympade på barnet genom berättelsen om Undine samt namnet på dufvorna. Den andliga atmospher, hvari ett barn uppväxer, bestämmer till hög grad den rigtning dess begåfning skall taga, isynnerhet när denna hemluft tillika är genomträngd af godhetens värme och ljus. I annat fall kan den verka äfven som ett tryck, hvarigenom det unga sinnet drifves till motsatsen af den i hemmet rådande anden. I Thekla Knös' föräldrahem herskade alltid frid, godhet och kärlek, och derföre såg hon äfven i kärleken till föräldrarna allting med deras ögon och kände med deras hjertan.

1827 i December månad, då Thekla var 12 år gammal, förlorade hon sin far. Af en föga praktisk natur och upptagen af sina lärda forskningar och arbeten hade han aldrig

haft förmåga att i verldsligt hänseende förkofra sig eller med klokhet ordna sin ekonomiska ställning. Moder och dotter stodo således vid hans död utan alla tillgångar. Erik Gustaf Geyer, en tillgifven vän till både Fru Knös och hennes man, förde hennes talan inför Konung Carl XIV Johan med den framgång, att Konungen af egna medel beviljade henne en summa för de första behofven och sedan en pension af staten. Geyer skildrar i bref till sin hustru sitt samtal med Carl Johan sålunda: »Kungen vinkade mig till sig, der han stod vid ett spegelbord, och jag sökte samla allt mitt goda mod och min dåliga fransyska, steg fram och sade: J'ai une grace à demander de votre Majesté. Kungen afbröt mig genast och sade med liflighet ungefär följande: Ecoutez Geyer; je vous connais, vous vous êtes si noblement comporté dans tant d'occasions, vous avez donné une impulsion tellement salutaire à la saine liberté (j'aime cette liberté, moi qui suis encore republicain sur le throne) que ce n'est pas vous qui m'êtes obligé, c'est moi qui vous suis obligé. Ainsi, dites ce que vous êtes agréable; je le ferai. Jag kunde under denna öfverraskande apostrophe blott få fram stumma bugningar och några afbrutna dåliga fransyska ord och fick slutligen säga: Cette grace, que je vous demande, n'est pas pour moi, c'est pour une femme malheureuse et intéressante, c'est le courage de l'amitié qui fait, que j'ose importuner votre Majesté d'une telle demande.

Han frågade, hvilken det var? och då jag nämde M:me Knös à Upsal, inföll han straxt: Oh, je sais, son mari est mort! Que voulez vous que je fasse? — Jag tordes ej taga till för mycket och sade: Trois cent Rixdals seront assez pour la première nécessité. Kungen svarade genast: Vous les aurez et plus encore, je ferai assigner sur l'état une rente viagère pour M:me Knös. Geyer tillägger derefter; »Lyckan står den djerfve bi! Hvad säges om en så glorieuse

tiggarexpedition. Man måste erkänna, att denna kung har någoting kungligt i sig!»

Det lilla hemmet blomstrade på nytt upp i Upsala och förnöjsamhet och skönhetsinne gjorde det till en fristad, dit vännerna ofta togo sin tillflykt för att under hvardagslivets bestyr och oro åter hemta mod och liksom andas en lättare friskare luft.

Vid 16 års ålder konfirmerades Thekla i den älskade landt-kyrkan — den tid modren ännu hade nådår — af dåvarande adjuncten vid Teologiska faculteten, sedan, Biskop Butsch. Bland hennes efterlemnade papper finnes en liten uppsats, skrifven med en ännu barnslig hand, hvori hon skildrar denna högtidliga handling och sina känslor dervid. Få flickor hafva redan vid denna ålder vunnit en sådan förmåga att uttrycka sig, och man spårar redan den blifvande författarinnan. Vi lemna några utdrag ur detta fragment för att låta henne sjelf teckna grundlinierna till den inre människa, som sedan under glädje och sorg aldrig förnekade sin första ungdoms kärlek och tro.

Thekla skrifer: »D. 24 April 1831. Denna skönaste af alla dagar vill jag försöka att beskrifva. Mätte minnet deraf alltid följa mig som en trogen skyddsengel genom lifvet. Med tanken på den förenar sig allt det ljufvaste jag känt och kanske får känna: min Frälsares kärlek, som jag då blef delaktig af och som jag då helgades till, min sköna, lyckliga barndom, den älskade far, som då säkert såg välsignande ned på sitt barn, den hulda, goda mor, som så hjertligt bad för mig och delade mina känslor, den lilla förklarade systerängel, som glädde sig öfver min lycka, min goda lärare och alla upprigtiga vänner, som då med rörelse tänkte på mig, det kära ställe, der jag varit så lycklig, allt detta måste förena sig med minnet af denna dag!

Mamma och jag hade några dagar förut farit från Upsala, för att i stillhet få tänka på den heliga handling, som förestod. Vi kommo till Åker sent på qvällen. Der var olikt sig och det var sista gången vi skulle komma dit, men månan såg in genom fönstret i kabinettet som förr. Om morgonen gick jag genast ut och hälsade på alla gamla bekanta ställen. Litet nytt gräs tittade upp, och några små hvita blommor. Det var solsken och vackert, men sedan kommo tvänne kalla och stormiga dagar. Jag var ledsen deröfver och trodde ej det skulle ändra sig till Söndagens morgon. De kära klockorna ringde till helgsmål på lördagsaftonen så klart och högtidligt och manade oss att höja våra hjertan till Gud. Vi stodo tysta och rörda och hörde den sista tonen förklinga, sedan åto vi vår qvällsvard i månsken och mindes Claudi ord: »Der Mond blickt in die Schüssel nieder und thut den Segen ein».

Jag somnade lugn och glad, men med en suck öfver det fula vädret. Det är så skönt när naturen är lika med vårt sinne och liksom delar vår glädje! Hur glad och tacksam blef jag ej derföre, när jag vaknade och solen lyste klart in. Alla moln, alla stormar voro borta, naturen ville äfven fira min högtid, och glad och tacksam tackade jag rörd min gode, kärleksrike Fader. Då jag var klädd och hade hängt på mig mitt lilla kors med frälsarens bild, kom Butsch och vi gingo till kyrkan. Dessförinnan hade mamma gifvit mig något, som hon skrifvit till mig, så ömt och vackert, den skönaste lilla bild af hela hennes väsende. Jag skall ofta läsa det*. Vi föllo sedan båda på knä och läste tillsammans den bön, som vår Frälsare lärt oss, vi gingo till kyrkan, lärkan sjöng

* Bref från Alida Knös vid hennes dotters konfirmation i Åkers landskyrka söndagen d. 24 April 1831:

Till Thekla.

Enda, dyra, kära barn! dagen är då inne, din själs första högtidsdag är komen. Med en obeskriflig längtan att vara något för dig — ack,

och vi gingo tysta bredvid hvarandra. Den lilla kyrkan var så ljus och städad med sitt friska granris på golfvet. Butsch gick framför altaret att konfirmera mig; all fruktan var borta och

hvad kan jag annat än älska, än bedja för dig —, ser jag ock denna heliga dag randas. Kunde jag ur min egen själ ge ditt högre lif näring och tröst, såsom jag ljuft tillfredsställde ditt lekamliga behof, då jag första gången slöt dig till mitt bröst!

Men det finnes blott en källa till allt lif, till allt godt, och det är blott de droppar, som jag fått hemta ur den, hvilka jag kan dela åt dig. Denna himmelska källa öppnar sig nu för dig sjelf. Ditt späda hjerta, som än ingen jordens lust närmat sig för att vanmäktigt vilja läska, känner sig törstande efter det anliga goda och skall heligt, saligt bli mättadt.

Såsom då du var mindre kan jag ej bära dig, ej akta, leda dig mera. Guds hand har nu fattat dig, Hans röst har hvískat åt dig sin sannings ord. Han har visat dig vägen till sin himmel. Ack, håll hårdt fast i den milda handen; vid alla lifvets faror, på dess blomstervägar som dess ödestigar lyssna noga till den kärleksfulla rösten, i vårens vindar som i kulna stormar, i världens buller och oro som i din enslighet, och bed den gode Anden leda dig på en rätt väg.

Ack, ditt jordiska faderliga stöd har du ej mer. Gud har brutit detta ljuftva ömma band äfven för mig. Han har tagit detta stöd ifrån våra blödande hjertan, på det vi helt skulle vända oss till Honom, och här i glädjen och friden, ej glömma Honom.

Det är så skönt att tänka, att din faders öga, i dessa saliga öfverjordiska stunder, kunde se ned på dig, inge dig af sin frid. Du bär i din själ ett frö af din faders, och om du låter din själ ödmjukt och stilla stå öppen för den himmelska solens lifgifvande strålar, skall ur den blommor för evigheten uppskjuta.

Hör, nu ljuda de bekanta landliga klockorna! Ej till ett stort högtidligt tempel kalla de dig, utan till den lilla kyrkan, der du lärde dina första böner, från hvars altare du hörde din älskade fader med sin sköna kära stämma börja: Helig, Helig, Helig Herre Gud Zebaoth, sedan så skönt förklara vår Guds ord och sist upplyfta handen välsignande öfver församlingen.

Ej bland lika uppvuxna barn skall du framträda till det heliga altaret, men säkert skola englar lyssnande höra dina löften till Gud och tätt vid dig skola mina tårar och böner vara. Det enkla bondfolket, som sett dig uppväxa, skall bedja för dig och fast inga högtidliga orgeltoner skola väcka känslor hos dig, skall den bekanta och enkla psalmsången falla som dagg, stilla på ditt sinne, och hvad som är öfver allt yttre, din milda frälsares nåd skall möta ditt ångrande bedjande hjerta. Det skall glömma himmel och jord och endast känna den.

När vi sedan snart äro för alltid skiljda vid detta kära ställe, detta stilla hem, då skall ditt minne hvila på en gång vid de blommiga ängar, der du bland dina närmaste, såsom barn lekte, och der du vid altarets fot upptogs till Guds barn.

Åter ringa klockorna! De kalla oss; — kom min innerligt älskade. Vår Fader i himmelen skall förbarma sig öfver oss. Ack, må han sjelf ikläda dig den oskulds dräkt, som behagar Honom, och Hans kraft bibehålla den obesmittad af verlden. Hans kärlek hälle ditt hjerta varmt och rent, Hans frid vare öfver dig!

Hela mitt väsende omfamnar dig, jag kan ej säga mer; det ousägliga är kvar.

Alida.

en stilla högtidlig känsla hade intagit mig. Då han nu började: »Jesus är min vän den bäste», kände jag, att Han var verkligen min bäste vän, som nu upptog mig till sin, och att intet skall med Guds hjälp rycka mig ifrån Honom. Min lärare började nu fråga mig i de stora sanningar, hvarom han undervisat mig, och så kommo de högtidliga frågorna: Tror du på Jesus etc., vill du lofva att älska Honom och uppfylla dina heliga pligter? — Med hvarje Ja lofvade jag det fast i mitt hjerta och högt inför Gud och menniskor. Då konfirmationen var slut, vände jag mig om och såg den förut tomma kyrkan nu full af folk, som hört mitt löfte och i hvars församling jag nu blifvit upptagen; nu följde ett skönt tal, hvars ingångsspråk var: »Om I söken mig af allt hjerta, så vill jag låta mig finna af Eder.» Deri var också något enskildt till mig, som nu skulle börja att allvarligt söka Herran. O! måtte det också blifva af allt hjerta! Nu gjorde vi vår uppriktiga syndabekännelse och sedan förkunnade oss Ordets tjenare förlåtelse af Gud för våra synder, om vi tro och bättra oss. O! huru ljuft att veta, att den himmelske Fadren förläter, och att åter våga lyfta sina ögon upp till Honom, att känna att vi vilja lyda Hans röst som fåren Herdens röst. I dag blef jag ju upptagen i din hjord, du gode Herde.

Efter predikan trädde B. med kalken och brödet för altaret, och mamma och jag knäböjde der. Då han lade sin hand på mitt hufvud, under uttalandet af de härliga instiftelse orden, visste jag ej af något omkring mig, jag var ej på jorden.

Vi gingo hem i det vackraste väder och med hjertat fullt af saliga känslor. Då B. på eftermiddagen var rest, gingo vi ut i trädgården och jag plockade ett blad eller en blomma från hvarje kärt ställe för att göra mig en minnesbukett af denna dag.

Det var afton, vi lade oss, tackade Gud för den nåd oss vederfarits och lofvade än en gång att bevara den. Månen lyste på vår säng och jag kunde se den tills jag somnade in» —.

Thekla Knös fick en för den tiden god bildning, som hon sedan genom mångsidig läsning och umgänge med utmärkta personligheter alltjemnt förkofrade. Hon var mera än vanligt hemma i flera språk och kunde med lätthet både skriva och tala Tyska, som då var mode-språket i litteraturen. Det var ej ovanligt att se tyska verser af hennes hand ännu som rätt ung. Denna fullkomliga insigt i de lefvande språken gjorde också hennes öfversättningar derifrån ovanligt lediga och vårdade. Ännu var dock för både den unga flickan själf och hennes omgifning fördoldt hvad som egentligen bodde inom henne. Hon rörde sig blott inom hemmets stilla verld, der hon och modren lefde, förenade i den innerligaste kärlek. Men allvarliga tankar voro henne ej främmande och i många af de dagboksanteckningar hon efterlemnadt, finner man sådana uttalade. Hennes far hade efterlemnadt både tryckta och otryckta arbeten af djupt andligt innehåll, och dessa studerade hon flitigt efter hvad man af hennes anteckningar kan sluta till. Vi lemna här några utdrag af hennes dagböcker.

Den 1 Dec. 1836.

Ack min gode älskade far, om du ännu lefde, om jag finge gå till dig och fråga dig och utgjuta mitt hjerta för dig. Först sedan du ej mer är på jorden, lär jag rätt känna och sakna dig. Men du skall lefva på jorden i mitt minne och fortfara att verka Guds verk. Jag får ju hvarje dag tala vid dig, mottaga råd, förebräelse och tröst. Ofta är det, du skrivit, som taget ur min själ, men klarare, kraftigare. Må jag då begagna denna min rikedom, mitt arf.

* * *

Hur kommer det till att man ibland tycker sig vilja göra mycket, ja, stora uppoffringar för Guds skuld, och detta lilla, som åligger oss, det uträtta vi ej, vårda oss knappt tänka efter hvad det är. Är det ej brist på lydnad och ödmjukhet, just det som borde vara en flicka

lättast. Den som ej är trogen i en ringa ting, skulle den bli det i större? — Nej det är omöjligt. Endast högmod och lättja.

Jag mins huru mamma och jag en afton sutto och talades vid i skymningen. Hon berättade mig om sina föräldrars hus; huru de hade den gamla goda seden att med alla, äfven tjenstefolket, göra gemensam bön. Sedan hon hela qvällen setat vid sin spinnrock läste morfar slutligen aftonbönen och alla sjöngo en psalm. Hon berättade mig äfven många drag af min mormors kärlek till sin man, isynnerhet under en svår sjukdom, som han genomgått. Hvad jag längtade tillbaka till dessa fromma tider, till ett sådant stilla lif på landet. Det nuvarande syntes mig så tomt och flärdfullt mot denna enkla tro och kärlek, att jag måste gråta.

Sörj ej en förfluten tid! Tillegna dig dess anda, och du har det saknade och kan midt uti verldsbullret gömma det i ditt hjerta och likna en ren, frisk vindflägt i en varm salongsluft. Är det allvar och sanning i din tro och kärlek, så sprider sig omedvetet dess friska doft kring din spher, såsom blommans ånga. Men längtan derefter är ännu ej sjelfva saken.

Hvarje längtan till något bättre borde vara förenad med ett lifligt bemödande dertill, ett försök att fästa och realisera bilden. Annars blir längtan blott en luftig fantasi och ej alvar. Våga att sätta fröet äfven i denna jordmån, detta kalla klimat. Kanske växer det.

Hur vi människor leka främmande med hvarandra! Mången, som jag endast ser i sällskapslifvet, och som anses temligen tom och ytlig, gömmer kanske ett rikt inre lif, en själ långt skönare än dens, som förnämt kallar honom »obetydlig».

September 1841, således 5 år sednare än det nu anförda, finna vi en längre uppsats i dagboken, som innehåller många djupa tankar om uppfostran. Thekla Knös var då 25 år, men hade ej ännu framträdt för allmänheten såsom författarinna, och äfven de, som närmast umgingos med henne

anade väl knappast, att hon tänkte så allvarligt både om sig sjelf och lifvet. Man var blott van vid att finna henne som den goda och älskvärda unga flickan, som gerna spred ett poetiskt behag med lekar och skämt öfver både sitt eget och sina vänners lif. Hon skrifver:

Jag har ibland önskat att få uppfostra en liten fattig flicka, ett barn, som vore mig anförtrodt, som jag finge rädda undan många villor, skänka det bästa jag ägde, varna för de faror jag ser och gifva de fröjder jag känner.

Då en sådan varelse ej kan skänkas mig, så vill jag på mig sjelf försöka min uppfostran, så pass det låter sig göra med en så stor, envis och trög lärjunge. Lärarinnan får åtminstone öfva sitt tålmod och slå ned tanken om sin förmåga. Ofta gifva våra bästa planer ett klent resultat och stundom, just då man tycker att hela lifvets tafla är förfuskad och ej kan hjälpas, sker ett drag af mästarhanden, allt blir klart, vi se med beundran taflans betydelse och vårt eget oförstånd. Om jag vore lärarinna, skulle den lilla lära känna det som närmast omgaf henne grundligt och så, att det väckte lefvande intresse. Hon skulle t. ex. följa linet, från den ljusblå lätta blomman genom alla förvandlingar till det linne hon sydde, det papper hon skref på. Säden, från dess första ljusgröna brodd till den lilla kaka man skulle gifva henne glädjen att baka af de gyldne axens hvita mjöl. Hon skulle bli hemmastadd med naturen och med allt, som hör till den husliga flitens område. Hon skulle få veta, att små maskar spunnit hennes silkeshalsduk, och att bien från tusen blommor burit henne honing, att hennes bomullsklädning förr växte och blommade i ett aflägsset land och att lammet skänkt henne sin vinterdrägt. Hvilken glädje gör ej detta ett barn, och tacksamhet för den underbara gifvaren och de medel, han brukar, skulle säkert vakna.

Alla qvinliga arbeten måste hon lära att göra med lust, de ringaste som de finaste. Visa henne blott för dem ett lifvande *ändamål*, så blir allt roligt. En glad barndom att se tillbaka på, måste hon hafva. Ingen meningslös, oförstådd katekesläsning, som nöter bort det inre lifvet och fastnar som blotta ord. Hvarje helig sanning måste, då sinnet är färdigt att emottaga den, komma ny och plötsligt fylla själen med sitt ljus, göra intryck och stanna. Så, när förståndet blifvit nog utveckladt, en annan, djupare, svårare. Långsamt och afpassade efter den lärandes mottagningsförmåga, tror jag, de heliga lärorna skulle meddelas och ej tanklöst upprepas. Den stora tanken om en Fader i himlen kan ett mycket litet barn fatta, och bör så snart som möjligt lära att lefva inför hans ögon. Naturen må blifva A-B-C-bok, saga, parabel, poesie och bibel, eller rättare, upplysande bilderbok till allt detta. Men jag blir för vidlyftig i detta ämne; en annan gång mera, om något faller mig in.

Nu lär jag få nog att göra med den långa eleven Thekla, med alla hennes inrotade fel. Det är skam, att en så vis uppfostrarinna så länge försummat henne i önskan efter ett mindre och bättre föremål. Att utplåna missteckning är svårare och ledsammare än rita nytt. Min lilla lärjunge skulle haft de lyckligaste anlag, och det älskvärdaste Gemüth, och nu denna — — — hvad skall jag säga om henne? Hennes lynne är en blandning af liflighet och flegma, tröghet och entusiasm, köld och godsinhet, alvar och lättsinne. Ja, kanske för- enar hon än större kontraster, bildning och okunnighet, opraktiskhet och overksamhet, men med aktning för trohet och nytta i hvarje kall, sinne för det sköna i hvarje uppenbarelse, men utan egna talenter, ett föresväfvande ideal utan bemödande att nå det. Huru förena dessa stridigheter till ett harmoniskt helt, till hvad hon ämnades att bli? Menniskan sväfvat ju mellan sitt ideal och sin karikatyr, säger någon. Är icke just dessa raders lek och allvar ett drag till i karakteristiken? Barnslig och fundersam, liflig för idéer, men slö att verkställa dem.

Jag skulle vilja föreskrifva henne verksamhet och punktlighet som daglig diet. Men det blir svårt för Ers Tröghet, som finner det bättre att *drömma* sig till helgon, än att vara en vanlig bra men- niska. I morgon således raskt upp! Se efter huru många minuter klädslen varar, öfvervinn vana med vana, sy efter klockan och låt ej dervid tankarna »regellos umherirren oder dumpf verrosten». Vaka öfver dem, de må vara glada eller allvarsamma blott de äro något, ej en samling osammanhängande saker såsom ett kaleidoskop, fast utan dess glans. Bevara väl tankarnas sensitivnatur, som drar sig undan och ryser vid hvarje ondt, och som alltid, då det onda in- tränger, flyr till korsets fot, tills det läkes. Tankarna få ej vara fåfänga lösdrifvare, de skola göra nytta eller leka i oskuld.

Glöm ej att öfva sången. Det är godt att om än aldrig så ofullkomligt kunna uttrycka sig på det språket; du har känt hvilken god engel musiken är. Tjena alltid heldre, än låt betjena dig!

Det gifves bilder, kära tankar, som jag tryckt så hårdt till mitt hjerta, som legat der så länge, att de blifvit som pressade blommor. Man hoppas ej att se dem växa eller blomstra, men i stilla stunder tager man fram dem, ser på de mystiskt dunkla färgerna med tåradt öga och gömmer dem igen. Sådana äro för mig tan- karna på klosterlif eller ett lif såsom barmhertighetsyster.

Hvarför älskar du ej det närvarande? Hvarför vill du ej söka mina färglösa blommors honing? Hvarföre mottager du ej friskt ögon- blickets skänk; skynda att gifva det innehåll innan det förflyger! Du glömmer mig och vet ej hvad jag fordrar. En gång blir äfven jag *det förflutna*, och då blickar du stum tillbaka på mig och finner mig skön, när minnet gjuter sitt bleka månsken omkring mig? Du, du var

det, som ej gaf mig rosor, ej gaf en själfull blick åt mitt öga, ej hörde hvad jag ville hviska till dig. Du längtar ofta efter mina systrar; blott de synas dig kunna gifva dig fullt upp att så, att skörda. Ja, älska dem, men hata icke mig, ty då älskar du ej rätt de andra, så fast är syskonbandet oss emellan. Till flydda dagars sång du tankfull lyssnar och skådar leende mot framtids blå, men ser du på det flydda än med kärlek, framåt med hopp, så skåda mig med tro.

Då jag låg vaken i natt sjöngs en vacker serenad nära bredvid, hvars toner vinden förde till mig. Psyche ville höja sina vingar, men förmådde det ej. En slöja, ett dvergnät breder sig ibland öfver henne; små orediga tankar korsa hvarandra och bilda trädarne i denna skymmande väf. Kan hon genombryta den, sjunker den som en dimma, och själen ser allt under sig och glädes. I sådana ensliga, klara stunder, fortsättes mångt afbrutet samtal, dylika blifva ej då så fragmentariska och halfva, som i verkligheten, de framgå, utveckla sig och medföra tillfredsställelse. Huru sällan göra de detta annars fullt? Den med hvilken du så talat, förekommer sedan bekantare och man finner nästan underligt, att denne är omedveten deraf. Vi ha läst Zanoni. Tacksam och glad vill jag vara för dessa gemensamma läseaftnar. Det är dock skönt detta att så läsa tillsammans, att känna hvarje skön och snillrik tanke flyga som en elektrisk stöt genom brödraringen och att ibland få möta »an eye of gentle salutations and soft responses» samt stilla afhöra de santal, hvartill boken gifver anledning.

Vid denna tidpunkt fans i Upsala en krets af unga män, som framför andra utmärkte sig för ideela sträfvanden, flit och kunskaper. Kanske främst bland dem stod en yngling, som genom sin rigtning och sina själs gåfvor utöfvade ett stort och lefvande inflytande på de andra. Hans namn var Ernst Kjellander. Han hade ärfda anlag till bröstsjukdom och kallades redan tidigt hädan, innan hans rika ande fått fullt utveckla sig. Men hans minne lefde älskadt och vördadt af alla, som kommit i närmare beröring med honom, och 1842 utgafs af hans vänner, under titel: *Minnen af Ernst Kjellander*, en liten bok innehållande uppsatser, poesier, bref och dagboksanteckningar af honom. — Han var äfven en gerna

sedd och förtrolig gäst i den Geijer—Atterbom—Knösiska kretsen, och på den unga Thekla, liksom på sina andra vänner, gjorde han ett djupt intryck genom sin rika och rena själsbegåfning och sin milda älskvärdhet. I hans efterlemnade uppsatser ser man, att han tänkt sig *Ragnar Lodbrok* som ett passande ämne för en större fosterländsk dikteykel, och troligt är, att Thekla af kärlek till hans minne tillegnat sig denna hans tanke och utfört den sedan.

Hon skildrar sjelf i några drag Ernst Kjellanders personlighet och hans afsked från vännerna före en utrikes resa, hvarifrån han aldrig återkom; och här finna vi äfven den första dikten, som Thekla sjelf säger vara skriven af hennes ännu »ovana hand».

Många hafva ett skarpt minne för årtal, data, siffror, och kunna säga på hvilken pagina i en bok något står, som slagit an på dem, med mera dylikt. Alldeles i saknad af denna afundsvärda egenskap skulle jag vilja indela tiden efter de framstående personligheter, som gjorde epok, de som genom sitt väsendes andliga makt inverkade starkast på sin mottagliga omgifning.

Ernst Kjellander hade ett sådant stort inflytande, ej allenast på sina unga kamrater, utan på alla, med hvilka han blef närmare bekant. Det var som om luften blifvit renare när han inträdde. Liknelsen om de foglar, Columbi folk såg långt ut på hafvet, och som för dem gjorde aningen om en ny skönare verld till visshet, passade in på honom. Man tyckte, att han blott var på besök och att man måste begagna de snabbt flyende ögonblick, han dröjde ibland oss. Den krets af unga liksinnade kamrater, som bildade sig kring honom, kallades af de andra studenterna för Andarna. Bland dessa vänner har nästan hvar enda en, sedan han blifvit gift man, kallat en af sina söner för Ernst. Han förde med dessa vänner, när de voro åtskilda, en flitig brefvexling, gaf dem råd och uppmuntran och hade en klar blick för hvad som var hvars och ens särskilda gåfva eller brist. Dessa bref förvaras af vännerna som skatter, och Atterboms nekrolog och F. Carlsons förord till Kjellanders Minnen måla honom klart.

Att i den underbara period af lifvet, då man står på gränsen af barndomen och knappt tror sig om att inträda i ungdomens verld, mötas af en sådan yngling med siareblick, full af barnslig oskuld och heligt allvar, är en stor lycka. Det kändes likväl alltid ett manande att gripa det eviga i stunden, och när han tog afsked, var det oss

alla klart, att vi aldrig mer skulle återse honom här på jorden. Han hade under vintren ofta af läkaren dömts att sitta fången i sitt rum, emedan bröstet ej tålde vid den kalla skarpa vinden, och mången vänlig biljett vexlades då mellan honom och de vänner, som önskade se honom i sina hem. Han hade en gång gjort mig uppmärksam på den skära, luftiga och ändå djupa skönheten hos blomman *Convolvulus purpurea* eller blomman för dagen såsom den kallas, och gifvit mig frön till denna ranka. Lik många tankar, hvilkas frö han kanske sig ovetande nedlagt i unga sinnen, blommade äfven denna upp under hans frånvaro, och vi sade ibland till hvarandra, att denna vext, bättre än många porträtt, påminde om honom; den hade så kort tid att lefva och hade alltid en ny djup blick att gifva.

Aftonen innan Kjellander skulle resa utomlands hade han bedt några af sina förtrognaste vänner att möta honom i Humlegården i Stockholm, dit de följt honom för att taga det sista afskedet. Det var en varm sommarqväll och vi gingo väntande af och an i gångarna. Slutligen kom han. Allt var nu klart till afresan. Med den innerlighet, som var honom egen, helsade han oss, och när vi trädde fram ur trädens skugga och månljuset upplyste hans ansigte, syntes det oss nästan förklaradt. En förkänsla, att han aldrig mera skulle beträda fosterjorden tycktes hafva gripit honom; man såg, att han nu tog afsked af allt hvad han egde dyrbart, när och fjärran. De tårfulla ögonen strålade, hans inre blommade och öppnade sig, och han talade som en inspirerad. Alla kände vi djupt helgden af denna stund. Han kallade oss du, det var som hade vi lemnat det vanliga jordelifvet bakom oss och börjat ett nytt lif, likt saliga andars umgänge.

Varnande, förmanande, tröstande ord trängde djupt i vännernas hjertan, och nog visste vi, att det var sista gången vi sågo och hörde honom på denna jord. Men hoppet om ett härligare återseende lyste med lycklig bäfvan ur dessa strålande blickar. När han tystnade, kände vi, att han bad för oss och för sig. Så skiljdes vi åt.

Den sista aftonen.

Qvällens purpurskyar veko,
 Echo
 Af ett fjerran Vallhorn väcks.
 Stadens torn i solens strimma
 Glimma
 Tills den sista strålen släcks.

Att af aftonvinden svalkas
 Nalkas
 Vänner sagta hviskande;
 Här de vilja dagen sluta,
 Gjuta
 Osedd tår i skuggig lund.

Hör du aftonklockan ringa,
 Klinga
 Öfver stilla nejden klart?
 Fridfullt hennes toner ljuda,
 Bjuda
 Mig till sabbatsro helt snart.

Skiljd från Er, till fjerran länder
 Vänder
 Ensam jag min pilgrimsfärd.
 Skall jag det jag söker finna,
 Hinna
 Åter Er och hemmets ro?

Hoppfullt vännerna då nicka,
 Blicka
 Mot sin längtans drömda stund.
 Fast på läppen ler: Kom åter,
 Gråter
 Tyst Farväl i hjertats grund.

Och hans hjertas rikedomar
 Blommar
 Och slå ut i stilla qväll;
 Så käns nattviolen ofta
 Dofta
 Rikast under stjernepell.

Aldrig mer i dessa dalar
 Talar
 Jag förtroligt med Er så,
 Icke mer i skog, på höjder
 Fröjder,
 Sol och vår vi njuta få.

Låt oss ännu med hvarandra
 Vandra
 Under trädens svala tält;
 Kanske aldrig mer på jorden
 Orden
 Byta vi som nu, så sällt.

Stunderna så hastigt ila.
 Hvila
 Vingen, tid! Nej, klockan slår.

Snart han flyr på ljusblå bölja;
 Följa
 Honom endast tanken får.

Det han sökte, har han funnit,
 Vunnit
 Evigt lif och evig vår.
 Först i paradiset's lunder,
 Under
 Palmer bredvid oss han går.

Efterföljande anteckningar i dagboken synas vara skrifna vid denna tid, och vi meddela dem såsom karakteristiska för Theklas sinnesstämning.

Om våren.

Knoppande, smärta träd, som stån klädda i er ljufva grönska, I veten ej huru underbart det är att hafva en själ; hur tungt och hur kärt, hur allvarsamt och vemodigt. Då jag går så stilla ibland eder (min största fröjd), då är det som fjärlins vingar växte inom puppan, fast än ej utvecklade. Sakta drömmande, underliga lif! Ofta kämnes såsom en längtan att lyfta de vingar, som ännu blott danas. Bered, o Mäktige, dessa vingar efter ditt behag, låt dina strålar bilda dem, tills de en gång lyfta mig öfver denna sköna jord.

Min Herre och min Gud! Jag tackar dig för allt hvad du sänder mig. Gif mig också nåd att rätt emottaga och begagna det. Det är så svårt (endast för dig kan jag klaga det), det är så svårt att lefva rätt! Tag mig i din vård, öppna mina ögon att se dina vinkar; gif lust att lefva och verka! O, om jag kunde få tänka, att det vore för ditt rike! Att vara trogen i det lilla är din vilja. Lär mig då att göra efter ditt behag. Hur underligt är det dock att lefva. Dagarna gå — du skänker mig dem; du är omkring mig i luft, i sol, i nattens mörker, i dagens hvimmel, genom alla menniskor, som omgifva mig, talar du till mig. Jag lyssnar till din röst; måtte jag ock följa den. Genombryt du alla yttre höljen och lifva min verld.

Akta mig för mig sjelf och verlden och förlåt mig all svaghet. Låt mig taga mina öden som af din hand. Jag är så rädd att släppa den älskade handen — att komma bort. Tack för ditt tålamod och din oändliga kärlek!

Låt mig ej vilja vara intressant i mina egna och andras ögon!
 Afkläd mig all egenhet; jag vill blott vara ditt barn, ödmjuk och
 sann. Sanning är det, jag så högt älskar. Ju mer man tror på sig
 sjelf, ju mindre på Gud, dess mera osanning blir det.

(Forts. i nästa häfte.)

26. Helsning från det forna hemmet.

(Vid ett guldröllop.)

Nu skiner sol på terrassens mur,
 Der rosorna yppigt hänga,
 Och skuggan dväljes i lund af fur
 Dit ingen stråle får tränga.

Men hvar är det öga, som sett så blidt
 På rosor och liljor många?
 Och hvar är den panna, som svalkats tidt
 Af granarnes friska ånga?

Nu grönska de unga träd, som stå
 Bland höga ekar i parken,
 Och höet är färdigt snart att slå,
 Och kornet vaggas på marken;

Men hvar är den fot, som vandrat nog,
 Otröttelig, långa vägar,
 Att vaka huldt öfver park och skog,
 Öfver äng och grönskande tegar?

Och solen sjunker vid skogen gladt,
 I böljornas spegel fången;
 Men hvar är det gamla par, som satt
 I aftonglans på balkongen?

»O, fast de flyktat, fast ej i dag
 Vi mer deras röster höra,
 Du vind, vår varmaste helsning tag
 Att hviska i deras öra.

Bär dem en helsning från lönn och lind,
 Som susa kring gårdens knutar,

Från ros, som, gungande, fyllig kind
I drömmar mot löfven lutar.

Från ljusa hagar, från skogens fred,
Der fager linnea blommor,
Från klöfvervaggande ängar med,
Som dofta af herrlig sommar.

Från bryggan dernere vid klarögd sjö,
Från vikar, dem neckros kransar,
Från skogiga stränder, från liten ö,
Der vågen så ystert dansar.

Med doft af blommor, med fågelsång,
Med glansen af aftonlågor,
Och mängd med bruset af böljans gång,
Af vaggande, friska vågor,

Vår bästa, varmaste helsning tag
Och bär öfver berg och dalar
På deras ljufva guldbrälllops dag,
Till paret i fjerran salar!

De älska sitt fagra sommarhem,
Det forna, åt dem beskärda,
Och därför vi helsa: »Gud signe dem,
De äro sin lycka värda!»

S—d.

27. Biet.

Må örnen sjelf sig höja
till skyn; må prisad bli,
för sin smaragdetröja,
Mexikos kolibri;
för fjäriln rosen ta parti; —
inom det hela kompani,
som svingar
på vingar,
jag ställer främst ett bi.

Att fältet der, med klöfver,
som rikligt foder ger
åt korna, derutöfver
ger något mycket mer;
att minsta blom fins honing i,
att prosa gömmer poesi,
hvem är det
oss lär det,
om icke du, mitt bi?

Ditt hus förstår du bygga
beqvämt, men ock med smak,
att frid och fröjd betrygga
inunder samma tak.

Grundbalkarna: geometri
och symetri och harmoni,
du tyder
och lyder.

Det är din konst, mitt bi.

Uti din näpna våning
gör ingen vinter kallt.
Af hjertlighetens honing
det doftar öfverallt;
en munter spinnrocksmelodi;
en atmosfer af sympati; —
hvardagligt
behagligt
är hemma hos mitt bi.

Omkring sig liten bidrott,
sjelf snäll och arbetsam,
med efterdömlig idrott
förstår att kalla fram
så blomstrande en industri
af sockerodling, att deri
ditt rike
sin like
ej har, mitt söta bi.

Ditt folk du vet att styra
med len och lämplig hand,
och ingen annan yra
än glädjens tar ditt land.

Der en hvar lycklig är och fri,
är sjelft *begreppet* myteri
omöjligt
och löjligt.

Så tänker litet bi.

Om nå'ngång till din kupa
förirrar sig en broms,
förvandling hufvudstupa
hos honom åstadkoms.
Hans vresighet är straxt förbi;
till vax — (du öfvar trolleri!) —
spelvinken
i blinken
blir inför dig, mitt bi.

Hon är min ögonfägnad,
din lilla koloni;
just lik en blomsterhägnad
med dig der midt uti;
ett fridlyst, leende parti
med stämning smått till svar-
meri,
men soligt,
förtroligt
och gladlynt, som mitt bi.

Långt bort, hän öfver ängen,
när mildt en jubelkör,
af hvilken slutrefrängen
jag klart upprepas hör
utaf ett litet flyggeni
mig tätt bredvid: »Dig hulle vi
och prise,
vår vise,
vårt lilla drottningbi!»

Olof Stig.

28. Sedlighetsfrågan närmast en fråga för föräldrar och uppfostrare.

Vid det svenska sedlighetsförbundets möte förlidne Augusti månad, i samband med det allmänna nordiska skolmötet, hölls ett föredrag öfver ofvanstående ämne, hvilket Red:n skattar sig lycklig att med några få utslutningar kunna meddela sina läsare såsom *ett ord i sinom tid*, väl värdt att på det varmaste behjertas.

Ingen, som med något så när öppen blick betraktar dagens företeelser, lärer kunna neka, att *sedlighetsfrågorna* på ett alldeles särskildt sätt i vår tid skjutas fram på dagordningen. Utan tvifvel har i alla tider frågan om ett sedligt lif, såväl inom det enskilda som inom samhället i det hela, varit i allra egentligaste mening en *brännande* fråga, men detta hindrar icke, att den under senaste tid framträdt med kraf på en särskild uppmärksamhet och särskilda åtgärder. Det må vara huru sant som helst, att all synd är lika fördömlig, och att vi icke ega rätt att ur *synden* inom människan och inom slägtet, betraktad såsom ett helt, utbryta någon enskild yttring såsom företrädesvis syndig, så lärer det icke kunna nekas, att vissa tider dock mer än andra påkalla uppmärksamhet för och vaktsamhet och strid mot särskilda synder, hvilka på ett genomgående sätt liksom karakterisera dessa tider. Man kan utan tvifvel med lika mycken rätt säga, att ingen enskild dygd är framför andra berömvärd och förtjent att eftersträvas, utan att det är *dygden* såsom ett helt, en människan alltigenom beherskande och bestämmande magt, som bör vara målet för hennes sträfvan. Men hvem vågar väl neka, att t. ex. i en tid af fara för fäderneslandet den medborgerliga dygd, som framför andra kräfves, är fosterlandskärlek och sjelfupoffring? — Men om någonsin fosterlandet, menskligheten är i fara, så

måste det vara, då ett framför allt annat pockande njutningsbegär bemäktigar sig människorna och drifver dem att bortkasta eller åtminstone skjuta åt sidan, hvad sedlighet och till och med allmän hederskänsla bjuda, för att blott fråssa i njutning. Om vi se oss omkring på snart sagdt alla områden af det menskliga lifvet i våra dagar, finna vi ej ett sådant begär framträda, se vi ej de sorgliga följderna deraf? Och icke minst hjert sticka de i dagen just på det område, som vi framför andra bruka beteckna såsom det sedliga, och inom hvilket njutningslystnaden ledt till följder, hvilka mer än någonsin ropa till de människor, som ännu hafva något kvar af sedlig känsla, att träda i allvarlig och kraftig strid mot osedligheten. — — — — —

Eller hafva icke just i de sista tiderna omständigheter och förhållanden trädt i dagen, hvilka vitna om, huru det i sedligt afseende är bestäldt bland oss, och kraftigt predika för oss, att hvad vi än göra för att bekämpa detta onda — för mycket kunna vi sannerligen icke göra! — Och hafva vi icke märkt, huru ett, om än dunkelt, medvetande härom gifvit sig till känna på alla områden äfven för konst och litteratur, eller huru — man skulle nästan våga säga: mot människornas vilja — en tendens gör sig gällande att antingen endast blotta de fasansfulla sår, af hvilka menskligheten lider, eller att derjämte framhålla det goda i sin härliga glans gent emot onskans gräsliga smuts? — För visso äro vi berättigade att säga, det osedligheten i våra dagar nått en förfärande höjd — eller kanske rättare: arbetat sig ned till ett svindlande *djup* — men dermed ock berättigade att säga, det striden mot detta onda, försöken att undergräfvat det ända intill roten liksom i alla dess särskilda yttringar, med ett ord: hvad vi bruka sammanfatta under den gemensamma benämningen *sedlighetsfrågan* fått en vigt, som påkallar uppmärksamhet af alla och en hvar, men måhända i främsta rummet af *uppfostren*, vare sig som

far eller mor, lärare, lärarinna eller till och med endast såsom nitälskande för ungdomen och för det fosterland, hvars framtidshopp denna ungdom är.

Om det öfver hufvud taget måste vara ett af uppfostrans förnämsta syften att bevara ungdomen i sedligt afseende ren, emedan mannens och kvinnans framtida kraft och duglighet beror derpå, att barnet, ynglingen, ungmön icke i förtid förspilt denna kraft eller träder ut i lifvet med försvagad förmåga att taga del i dess strider, så må vi väl — om eljes någon sanning ligger i den åsigt om vår tid, hvilken vi i det föregående sökt framhålla — våga påstå, att det företrädesvis i våra dagar måste göras till ett hufvudsyfte vid uppfostran. Om vi skulle våga använda ett något starkt uttryck, hvilket mången finner måhända öfverdrifvet, så skulle vi vilja säga, att barnet *födes in* i en atmosfär af osedlighet. Icke som skulle jag vilja bryta stafven öfver alla hem, der barn växa upp — långt derifrån! — men visst är, att barnet icke behöfver hafva hunnit långt på lefnadsvägen, förrän det mötes af osedligheten i många vexlande former. Från den bok, som kan råka i barnets händer, genom alla de samhällsförhållanden, inom hvilka det på ett naturligt sätt rör sig, ned till lifvet på gatorna — öfverallt, från alla håll hotas det af osedliga intryck. Det kan icke undgå att läsa om, höra talas om, se och sjelft genomlefva sådant, som medför faror för dess sedliga renhet. Hvilken far eller mor finnes det, som icke mången gång hardt när med förtviflan tänker på, huru det skall vara möjligt att föra barnet genom alla dessa faror och dock skydda det? Och om vi än deri finna ett starkt bevis för otillräckligheten af all *menschlig* kraft och mer än eljes känna, att här finnes ingen annan hjälp än att i brinnande bön lägga barnen på hans hjerta, som gifvit oss dem, så få vi dock icke stanna dervid och liksom lägga händerna i kors, afsägende oss ansvaret, hvilket dock faller till stor del på oss. Nej, fastmer måste

vi känna oss manade att icke blott sjelfva undvika allt, som kan oskära sinnets renhet hos barnet, att, så vidt på oss beror, skydda det för dåliga intryck af dess omgifning, utan ock att genom kloka uppfostringsåtgärder i helig vishet söka rusta barnet för den kamp, hvari det förr eller senare måste inträda, på samma gång vi, så långt vår förmåga räcker, måste söka inom samhället medverka till undanrödjande af allt sådant, som kan göra denna kamp onödigtvis hård och för mannen eller qvinnan svår att gå segrande igenom.

Vare det långt ifrån mig att vilja ens försöka på ett något så när uttömmande sätt behandla frågan om, hvad uppfostraren har i dessa afseenden att göra! Icke mindre min aktning för den ärade församling, inför hvilken jag talar, och hos hvar och en af hvilken jag måste förutsätta en förtrolig bekantskap med dessa frågor, än känslan af egen oförmåga och vissheten om omöjligheten att på en kort stund afhandla, hvad som fordrar veckor och månader att studera — för att ej tala om år af praktisk erfarenhet — förbjuda det. Men må det tillåtas mig att gifva några korta antydningar om, hvad jag anser vara att företrädesvis beakta af de stora hufvudgrundsatser, som gälla för en sedlig uppfostran.

I främsta rummet ställer jag, såsom redan blifvit antydt, det, att uppfostraren sjelf undviker allt, som kan oskära sinnets renhet hos barnet. Jag skulle icke våga ens tala om, att ett sådant oskärande vore möjligt, om vi ej först och främst dock alla måste erkänna, att vi äro svaga, med fel behäftade menniskor, och för det andra också sjelfva hafva tagit mer eller mindre intryck af den osedlighet, som rör sig omkring oss. Måne vi verkligen skulle drista med handen på hjertat försäkra, att aldrig något oförsigtigt ord eller någon åtbörd undfalla oss, att vi aldrig med det i tidsanden liggande öfverseendet med det onda handla derom, att vi aldrig för det qvicka i ett yttrande förbise det mindre passande deri eller

åtminstone låta det utan ogillande passera? Men sker detta inför våra barn, så kunna vi vara vissa, att barnet med sin rent af instinktiva uppfattning märker det, och fler än en gång skola vi få besanna skaldens ord i den lilla vackra dikten, huru vi från våra barns mun få igen, hvad vi sjelfva i ett obehagadt ögonblick låtit undslippa oss. Jag behöfver icke här ens i förbigående uppehålla mig vid den skefva föreställning, som hos obildade personer stundom gifver sig till känna, att barnet ännu icke begriper, hvad man säger eller gör, och därför icke tager skada deraf. Vi veta ju alla, huru ett sådant, som man säger, obegripet ord, som barnet hör, eller handling, som det ser, kan blifva det första omärkliga fröet till en rent af osedlig karakter. Men hvad jag vill påpeka, är det, att här icke hjälper att endast gifva sig sken af renhet inför barnet, men behålla orenheten i hjertat. Barnet med sin skarpa blick genomskådar oss nog, och vi hafva till orenheten lagt antingen barnets tvifvel på vår sanningskärlek eller ock dess tro, att renheten består endast i en utvärtes anständighet.

Om vi hittills handlat om vårt förhållande på ett område, der vi dock sjelfva äro de bestämmande, så möter oss i den andra grundsats, jag antydtt, eller den, att vi måste söka skydda barnet för dåliga intryck af dess omgifning, en fordran, hvilken är dess svårare att fylla, som vi här bero i viss mån af andra. Så länge vi blott afse den närmaste omgifning, i hvilken barnet i späda ålder kommer in: familjen, så är fordran ännu icke alltför stor, ty genom vaksamhet och allvar kan dock en husfader eller husmoder ur familjekretsen utrensa, hvad som kan skada barnet. Om denna vaksamhet alltid och inom alla familjer är tillräckligt stor, tillkommer mig ej att afgöra; dock må det tillåtas mig att fälla ett varningens ord för att anse för småsaker en mängd detaljer redan vid det späda barnets skötsel eller vid oförståndiga tjenareshandhafvande af det samma, genom hvilka småsaker en missriktning för hela lifvet

i sedligt afseende kan grundläggas. Men, som sagdt, detta onda *kan* utrensas. Dock möta snart äfven här svårigheter, t. ex. i fråga om familjens umgängeskrets, och jag vill icke neka, att ju omsorgen om sedligheten kan ställa på fader och moder kraf af uppoffring, hvilka kunna kännas svåra att fylla. Det är dock icke alltid en lätt sak att frigöra sig från umgänget med i öfrigt aktningsvärda personer, hvilka genom sitt tal eller sätt stå i strid mot den ande af sedligt allvar, som bör råda inom familjen. Det går icke heller alltid för sig att undanhålla barnet beröringen med dem. Men ännu mera växa svårigheterna, i den mån barnet blir äldre och träder ut i verlden. Så länge det vistas inom skolan, har ju hemmet den rätten att fordra, det lärare och lärarinnor hafva uppmärksamma ögon för allt, som derinom kan inverka på barnet, och med sin uppfostrande magt biträda föräldrarne i deras sträfvan, liksom skolan å sin sida måste kunna fordra, att hemmet ställer sig hennes anvisningar till efterrättelse och icke genom sitt förhållande gör det för skolan omöjligt att fylla sin pligt gent emot andra hem. Men redan här möter en mängd omständigheter, hvilka blifva såväl af hemmet som skolan okontrollerade faktorer vid barnets utveckling. Och säkerheten för, att dessa faktorer verka till det goda, är i en tid af ganska allmän osedlighet icke synnerligen stor. Så träder barnet alltmer i umgänge med andra barn, växer småningom ut ur hemmets trängre krets och kommer under inflytande af en allt talrikare omgivning, och härmed blir det för uppfostraren nära nog en omöjlighet att längre i detalj vaka öfver detsamma. Det värsta härvid är, att saken icke kan hjälpas genom att helt undandraga barnet allt umgänge, ty derigenom skulle hela dess uppfostran vridas på sned, utan att dock någon säkerhet gäfves därför, att det vunne i moraliskt afseende. — Hvad är då att göra? Jag vet intet annat svar att gifva än försakelse för egen

del af sådant, som kan blifva barnet till skada, den fordran, att barnet skall lydigt underkasta sig den försakelse, som kan vara nödvändig för dess eget skydd, och i hvilken föredömet gifves af uppfostraren, samt först och sist öppet och oförbehållsamt förtroende mellan uppfostraren och barnet, så att den förre får veta allt hvad som rör sig i och omkring barnet, och som kan vara af vikt vid dess ledning. Om vi, föräldrar och uppfostrare, lära oss, att den gåfva, som är oss gifven i barnen, är så stor, att vi icke hafva rätt att lefva i sjelfviskhet, blott för vår egen tillfredsställelse, utan att med gåfvan är oss gifvet ansvaret för densamma, så att vi uti allt hvad vi göra måste tänka på våra barn, så skall icke försakelsen, uppoffringen blifva oss för hård, och dermed kommer ock rätten för oss att af barnet fordra försakelse. Om vi ådagalägga öppenhet och ärlighet, ja, så vidt det efter barnets ålder är lämpligt, förtrolighet gent emot detsamma, så skola vi ock vinna förtroende, och dermed det svåraste hindret för barnets rätta ledning liksom den frestelse, som alltid ligger i det hemlighetsfulla, vara aflägsnade.

Men ändock inträder till sist en tid, då barnet undandrager sig vår ledning, och vi hafva därför att under iakttagande af allt, som kan skydda sinnets renhet, följa äfven den tredje af de antydda grundsatserna: att söka rusta barnet för den kamp, hvori det förr eller senare måste inträda. Uppfostran har dock icke gjort nog, om hon bildat ett barn, som, så länge det står under uppfostrarens ledning, är sedligt; hon måste hafva skapat en sjelfständig, kraftig, sedlig karakter. Men detta sker sannerligen icke genom att låta barnet förblifva i en beständig okunnighet om det onda eller genom att låta det tro, att intet ondt finnes till. Fastmer löper man derigenom fara att ställa barnet alldeles värnlöst gent emot detta onda. Ja, jag skulle vilja gå ett steg längre, då fråga är om osedlighet, och säga, att det är icke nog att i allmänna, kanske blott halft begripna

ordalag handla med barnet om det onda öfver hufvud taget, utan det blir, i den mon barnet växer upp och utvecklas, en ren nödvändighet att så pass klart framställa *detta* onda, att det kan igenkännas. Men på samma gång jag uttalar detta, är jag villig att erkänna, det jag dermed berört en af de allra svåraste uppgifter för uppfostraren, och jag har därför ock i det föregående tillåtit mig att tala om den *heliga vishet*, som härvid måste göra sig gällande. Och jag lägger härtill såsom ett uttalande af min enskilda åsigt, att jag icke anser förfaringsättet härutinnan kunna genom allmänna regler bestämmas, utan att det måste rättas efter de rent individuella förhållanden, i hvilka såväl uppfostraren som lärjungen befinna sig.

Men slutligen har jag antydt, att uppfostraren under allt detta också måste söka inom samhället verka till undanrödjande af allt sådant, som kan göra striden mot det onda för lärjungen onödigtvis hård och segern oviss. Dermed berör jag särskildt de sträfvanden, hvilka utgå från sedlighetsföreningarne, och hvilka just afse ett sådant samhällets reformerande. Uppfostraren får ej glömma, att han ej är stäld ensam gent emot lärjungen, att lärjungen ej alltid skall stå i lärjungaförhållande till honom, utan att båda äro samhällsmedlemmar och hafva eller få skyldigheter gent emot detta samhälle. För uppfostraren kommer dertill, att allt hvad han gör till detta samhälles förbättring, det gör han också på samma gång till gagn för den lärjunge, som är honom anförtrodd. För honom blir i fullaste mening det helas hjälp också den enskildes. I samma mon som den lärjunge, han sänder ut i verlden, mötes af falska åsikter om sedligheten, på oriktiga grundsatser bygda samhällsåtgärder för densamma, öfverseende med osedligheten, uppfattningen af densamma såsom nödvändig o. s. v., i samma mon försvåras för honom striden för bevarandet af sin renhet. Har deremot uppfostraren kunnat bidra till en förbättring i allt detta inom samhället, så har han ock dermed gifvit sin

lärjunge ett stöd, eller åtminstone undanrödt stötestenarne på hans väg. Det är för mig därför oförklarligt, att icke åtminstone hvar och en som har barn sig anförtrodda att uppfostra, eller som nitälskar för ungdomen, inser det berättigade i sedlighetsförbundens verksamhet och vill understödja densamma. Huru skall den lärjunge, för hvilken vi förkunnat, hos hvilken vi sökt inskärpa sedlighetens läror, kunna hålla fast dem, om han finner samhället proklamera sedligheten såsom ett löst prat, hvilket ingen, som det heter, »normalt konstruerad» människa kan följa, om han finner inom sällskapslifvet den uppenbart osedlige mannen lika omhuldad och uppuren som, ja kanske mer än den sedlige, om han hör osedligheten omtalas såsom något, för hvilket man icke behöfver skämmas, snarare motsatsen? Skall han icke snart kasta våra lärdomar åt sidan såsom barnkammar-sagor, med hvilka man skrämmer de små, men på hvilka ingen upplyst människa kan tro? Är han icke ursäktad, om han med en medlidsam axelryckning för våra föråldrade fördomar menar, att samhället och dess ledare måtte dock veta bättre än vi, och att, der osedligheten göres till en samhälls-institution, der bör man ej tala om sedlighet? — Ja, måtte vi alla, som älska denna ungdom, hvilken en gång skall träda ut och bilda det samhälle, som följer efter oss, besinna, att, om vår sträfvan att uppfostra en sedlig generation gäckas, så må vi därför till stor del skylla oss sjelfva, om vi icke rest oss till allvarlig strid mot allt det inom samhället, som hotar att göra hela vår verksamhet om intet. Må vi besinna, att för hvarje dag vi lida samhällsinrättningar, som predika osedligheten såsom grundsats, förlamas alltmer vår uppfostrande verksamhet, till dess vi omsider måhända stå inför en så inrotad allmän mening, att intet annat återstår oss än att lägga ned vapnen, dermed förklarande, att vi äro odugliga för det stora verket att fostra en ny generation, men dermed ock utan allt tvifvel ådragande oss den dom, hvilken gått öfver

hvarje folk, hvarje generation, som visat sig oduglig i den stora verldshushållningen, den att förkastas och bortsopas för att lemna rum för en värdigare. —

Men nej! — låtom oss ej stanna vid denna tröstlösa utsigt! Ännu finnes tid, ännu bor dock ibland oss mycken känsla för sedlighet, ännu har icke det onda lyckats att nedtysta hvarje ord om ett bättre. Men det hastar med att söka åter lifva den döende känslan för det goda, att höja stämman för sedligheten till ett rop, som genljuder genom tiden. Här förstår i sanning den enskilde icke mycket, här fordras gemensam verksamhet, ja om möjligt allas ifver att åstadkomma ett bättre. Deri ligger betydelsen af de föreningar, som upprättas för sedlighetens befrämjande, att de skola draga allt flere till sig, så att till sist det är icke det ondas upprätthållande och understödjande, som göres till samhällsak, utan sedligheten, som från förenings-angelägenhet vuxit ut till samhälls-angelägenhet, därför att hvarje samhällsmedlem är — om också icke i yttre mening, dock innerst i sitt hjerta — föreningsmedlem. Och gäller detta alla — för visso då i främsta rummet dem, åt hvilka såsom föräldrar Gud sjelf eller såsom lärare och lärarinnor hemmen och samhället gifvit det ansvarsfulla uppdraget att fostra ett kommande slägte.

Ernst G. F. Olbers.

29. Brev fra Kjöbenhavn.

(Forts. o. slut från 3:dje häft.)

Naar vi altsaa maa indrømme, at vore yngre Forfatterinder mer eller mindre synes at staa udenfor, det Liv, der, om end ikke altid i den heldigste Form, dog upaatvivlelig rører sig i den danske Literatur, kunne vi da deraf slutte, at den

danske Kvinde over Hovedet er bleven uberørt of den ny Tids Løftninger?

Vi tro det ikke. Snarere forholder det sig, som en gammel Æsthetiker med Suk bemærkede: »selv Kvinderne ere ikke længer æsthetiske». Dersom man spurgte, hvilket Fremskridt, Kvindesagen har gjort her i Danmark i de sidste Par Aar, vilde vi sige: *lidet* i Retning af praktiske Reforme, *mere* med Hensyn til den offentlige Menings Anerkjendelse af, at der er en Uret at gjøre god, *meget* hvad angaar Kvindernes eget Arbejde for at erhverve sig den manglende Dannelse og Dygtighed. Dette slutte vi ingenlunde blot af den Omstændighed, at Brandes' Forelæsninger ere næsten endnu stærkere besøgte af Kvinder end af Mænd ligesom for øvrig mangfoldige af Universitetets Kursus, navnlig de philosophiske og historiske. Heller ikke deraf, at alle Lærerindekursus baade de, der forberede Privatlærerinder og de, der udanne examinerede Lærerinder, ere saa overfyldte som aldrig før; dette har snarere sin Grund i de strænge Tidens Tryk og deri, at saa faa andre Erhvervskilder ere tilgængelige for Kvinder. Mere Betydning synes det at have, at Tallet paa dem, der deltage i disse Kursus uden at gaa ud derfra som Lærerinder, er steget ikke lidt (for Fröken Zahles Kursus i Aarene emellem 1876 og 79 fra 28 p. C. til 37). Endnu mere stole vi dog paa det Selvarbeide, der foretages af den enkelte, og som vi tro er i god Gang rundt om i forskjellige Kredse. I mange Henseender samstemme vi med den Tyske Forfatter Dr Dühring, naar han i sit radikale Skrift »Höhere Berufsbildung der Frau» raader Kvinden til hellere endnu en Stund at gaa Autodidaktens besværlige Vej end give sig ind under det Undervisningsmaskineri, der allerede virker hemmende for den fri Udfoldelse af Mandens Aandsliv. Det er den samme Tanke, der har affødt Hadet til »den sorte Skole» hos en Del af Grundtvigs Tilhængere og i den senere Tid

har fremkaldt adskillige Forsøg paa at give Ungdommen Lejlighed til en friere Tilegnelse af Dannelsen. Ogsaa en Forkæmperinde for det gamle Kvindeideal, Lja Flejn opponerer mod at bringe Kvinden ind under det Aag, der allerede hviler trykkende paa Ynglingen. Hun gaar imidlertid ud fra et andet Synspunkt, det nemlig, at Mand og Kvinde ubetinget bør have en forskjellig Uddannelse, han for og i Verdenslivet, hun for og i Hjemmet.

For den kvindelige Ungdoms Vedkommende meddeles der dog paa flere af vore private Kursus en Undervisning, der udtrykkelig er anlagt saa vel paa Personlighedens Uddannelse som paa at forberede paa en dygtig Deltagelse i Livets Gjerning. Hos Fröken Zahle er saaledes som Undervisningsfag optaget ikke blot Fysik og Mathematik men ogsaa Sundheds- og Opdragelseslære. Ogsaa i en anden Henseende har Fröken Zahle virket indgribende lige overfor Kvindespørgsmaalet. Hun benytter selv i stort Omfang kvindelige Lærerkrafter ogsaa til de højere Discipliner (Religion, Historie, Psykologi) og har hermed givet et praktisk Bidrag til Spørgsmaalet om Kvindens »höhere Berufsbildung». Som et lille Exempel paa, at det virkelig snarere er Törst efter Kundskaber end andre Hensyn, der driver Kvinderne til Arbejde, kan maaske nævnes det ganske ejendommelige Faktum, at der nylig paa samme Kursus blev indmeldt en Dame af den højere Embedsstand og hendes forhenværende Kammerjomfru, ligesom det ingenlunde er ualmindeligt blandt de ivrigste Elever at træffe Bønderpiger, der sædvanligvis da paa en Höjskole have faaet Lysten vakt til at erhverve sig solidere Kundskaber. Thi at vore Bønderpiger i Skolen faa en meget mangelfuld Undervisning, kan desværre ikke nægtes. Anderledes er det nu i Kjøbstæderne og navnlig i Hovedstaden, hvor man i den sidste Tid begynder af føre Klage over, at Fremtidens Tjenestepiger ville findes bedre underviste end

deres Fruer, en Klage, der i mine Øren kun kan lyde glædelig. Det er virkelig paafaldende, i hvor høj Grad Interessen for Börnenes Undervisning er stegen hos de fattige Mødre; rimeligvis er det for en stor Del en Tilbagevirkning fra de forbedrede Skoler og den Aand, som derfra slaar Hjemmet i Møde. Men ogsaa i andre Henseender synes det, som om nu ogsaa Almucens Kvinder begynde at løfte Hovedet. Nogle Kvindemøder, der i denne Vinter ere blevne sammenkaldte af Foreningen mod den lovbeskyttede Usædelighed, have saaledes ikke blot været stærkt besøgte, men synes ogsaa at have efterladt et dybere Indtryk, end man egentlig havde turdet vente.

Det synes over Hovedet, at der indenfor Kvindeverdenen, den lavere som den højere, gennemgaaende foregaar et ikke ubetydeligt Arbejde for Erhvervelsen af Udvikling og Dannelse. Det vilde være ubilligt at nægte, at dette Arbejde paa adskillige Punkter er bleven mødt med Velvilje. Baade Regering og Rigsdag have saaledes, navnlig siden Venstrepartiet er kommet i Flertal i Thinget, stillet sig meget gunstig overfor Bevillinger til kvindelig Uddannelse. Paa Stillinger, i hvilke Kvinderne kunne finde Anvendelse for deres Dygtighed, skorter det dog bestandig. Det er derfor maaske ikke ganske ubeføjet, naar der i et af vore større Blade*) klages over, at Diskussionen om Kvindesagen ikke i de skandinaviske Lande saaledes som i det øvrige Europa har samlet sig stærkere om den praktiske Side, navnlig om Erhvervelsen af Fagdannelse og passende Livsstillinger. Ubeføjet synes det derimod, at disse Klager en fremkomne i Anledning af Fru Collets nyeste Værk: Mod Strømmen, der er udkommet paa dansk Forlag. Det er, som om man vilde forlange af en Stormsvale, at den skulde danne sig om til en Gaardhane. Ganske vist man der tages

*) Berlingske Tidende 11:te Dec. 1879.

fat paa praktiske Reformer, og ganske vist er det baade naturligt og heldigst, om saavel Forlangendet af saadanne som Iværksættelsen af dem sker ved kvindeligt Initiativ, men det vilde dog være en stor Fejl at tro, at Tyngdepunktet i denne Sag laa i den ugifte Kvindes Stilling. Det tilkommer de yngre, ugifte Kvinder at erobre sig en Plads ved Siden af Manden i Livets fulde Virkelighed, men Ære være de Kvinder, der, saaledes som Fru Collet, ikke blive trætte af at minde os andre om, at Kvindespørgsmaalets Løsning ikke beror paa Erhvervelsen af nogle Embeder eller »Rettigheder«, ja ikke en Gang paa Opnaelsen af en tidssvarende Opdragelse. Stærkere end nogensinde hævder Fru Collet i sin sidste Bog det ethiske Moment i Kvindespørgsmaalet og antyder derved, at det har en Betydning, der gaar langt dybere end til at skaffe en Forsørgelse eller en Livsvirksomhed til de Kvinder, der ikke lande i Ægteskabets Havn: Det er udenfor al Tvivl, at vi her i Norden med Hensyn til praktiske Reformer i Kvindesagen kunne lære meget af Udlandet, ligesom den kvindelige Intelligens vistnok ogsaa paa sine Steder, f. ex. i England, staar flere p. C. over vor; men det forekommer os rigtignok, at Kvindesagen endnu overalt er meget langt fra sin Løsning, og vi kunne ikke ønske bedre for dens Udvikling hos os, end at her altid maa findes Kvinder, der betragte Sagen fra et ideelt Standpunkt og uden at lade sig diktere af udenlandske Reformatorer vide at stille os de højeste Formaal, vi i denne Sag kunne arbejde for.

K. F.

30. Försök att på dietetisk väg förbättra om ej bota kräftan.

Efter *F. W. Beneke* (Berlin. klin. Wochenschr. 1880 N:o 11).

Af *Edv. Braun*.

(Ur *Eira*, 4:de årg., N:o 8.)

I en föregående afhandling med titel: »Till kräftans pathologi och therapi» i femtonde bandet af Tyskt Arkiv för klinisk medicin har förf. uttalat sina förhoppningar att kunna på dietetisk väg förbättra, om ej bota kräftan. Han framhöll redan då att flertalet kräftsjuke hade en kraftig kroppsutveckling (åtminstone i sjukdomens början), vida pulsåderkärll, en stor och öfverflödigt verksam lefver (jemte små lungor), att saftblandningen innehöle en rikedom på fosforsyrade alkalier och jordarter, kolestearin och lecithin, ja! måhända ett sjukligt öfverskott af ägg-hviteämnen, hvilka syntes spela en icke oviktig roll i sjukdomens uppkomst. På grund häraf uttalade han den åsigten att man genom en möjligast qväfve- och fosfatfattig föda torde kunna motarbeta de kräftartade bildningarnas utveckling. Särskildt erinrades om den rikliga gall- och gallstensbildningen hos detta slags sjuke. »Den rikliga gallbildningen kunna vi med säkerhet minska genom en qväfvefattig, företrädesvis vegetabilisk föda, i synnerhet genom undvikandet af ägg- och köttkost; motarbeta henne kunna vi genom Carlsbader- och Marienbader-brunn.»

Förf. återkommer nu till samma ämne till följd af de missförstånd hans ofvan nämnda uppsats vållat och hvarå han anför åtskilliga exempel, hvilka här förbigås.

Till dietkurens beskaffenhet leder sig förf. genom följande tankegång.

Cellprotoplasmat består väsentligen af vatten, albumin, kolestearin och lecithin, en högst ringa mängd neutralt fett eller fettsyror, fosforsyradt kali, fosforsyrad kalk och klorkalisalter — beståndsdelar, hvilka utan tvifvel förhålla sig quantitativt olika hos olikartade celler. Vidkommande kräftcellerna och särskildt de mjuka kräftarternas tror han sig med säkerhet kunna påstå att de äro jemförelsevis rika på kolestearin och lecithin. På dessa cellbeståndsdelar hänger sålunda allt. Kolestearinet härstammar ifrån de qväfvehaltiga näringsämnen, albuminaterna; den ägghvitrika födan är tillika öfver allt förenad med jemförelsevis stor mängd af fosforsyrate alkalier och jordarter. Vill man alltså hämma sådana bildningars utveckling, hvilka äro rika på dessa beståndsdelar, så bör kosten i sin helhet tillmätas så, att hon nått och jemt tillfredsställer organismens behof, och i detalj vara af den beskaffenhet, att i fråga varande, cellbildningen befordrande beståndsdelar (kolestearin, lecithin, fosforsyrate alkalier och jordarter) nedsättas till minsta möjliga mängd.

För att nå detta mål är det icke nog med att utan vidare föreskrifva »vegetabilisk kost.» Vi veta ju alla att våra gräsätande djur afsätta rikligt både blod, muskler, ben och fett. Leguminosæ stå i näringsvärde temligen nära magert kött. Cerealia innehålla mycket fosforsyrate alkalier och jordarter och äro likaledes fettfattiga. För att lösa uppgiften fordras en noggrann kännedom om hvarje särskildt födoämnes sammansättning och ett, det afsedda målet motsvarande, val. Födan måste framför allt vara ägghvitefattig. Det kan icke nog betonas att ur ägghvitan alstras det för all cellbildning så viktiga s. k. *nervfettet*, som består af kolestearin och neurin, och att på dessa ämnen måste läggas större vikt än på cellernas ägghvitehalt. I alla händelser får man af en sålunda ändrad diet icke vänta sig någon snar följd, utan först efter veckor och månader och äfven detta blott vid strängaste iakt-

tagående. Äfven torde böra erinras att, om man vid en qväfvefri och på fosforsyrade salter fattig kost i allmänhet kan undvara de »stimulerande ämnen,» hvilka utgöra beståndsdelar i vår vanliga åtminstone köttkost, dessa ämnen måste vid den af förf. anbefalda dieten ersättas af andra ämnen, såsom thé och vin (icke köttextrakt, som är rikt på fosforsyrade alkalier).

BENEKES vanliga dietetiska matsedel lyder sålunda:

Till förste frukost: en kopp starkt thé med socker och grädda, en liten smörgås med mycket smör, några oskalade potatisar med smör. Till omvexling kan théet utbytas mot chokolad.

Till andre frukost: färsk eller kokt frukt, cakes eller smörgås, ett litet glas vin.

Till middag: fruktsoppa, vinsoppa med sago eller majzena, potatissoppa, högst 50 gm kött (vägdt färskt), potatis efter behag, vare sig oskalad, i form af potatisbullar eller puré, alla slags rotsaker, kokt frukt, äpplen eller plommon med ris, ris med rhom, sallader, fruktglace. Lätta mosel- och rödviner, äfven champagne, öl endast i ringa mängd (till följd af dess stora halt af fosforsyrade alkalier).

Eftermiddag: starkt thé med grädda och socker, smör och bröd eller rå frukt och skorpor.

Till qvällsvard: soppa såsom till middagen, kokt ris med frukt, oskalad potatis med smör, potatissallad. Några sardiner i olja, anjovis, färsk sill. Bohvetegröt med vin och socker. Lätt vin.

Genom en sålunda sammansatt kost nedsättes det förhållande, som råder mellan en frisk människas qväfvehaltiga och qväfvefria behofsämnen (1:5) till en del på 8—9, ty i hvetebrödet utgör det ungefär 1:6; i potatisen 1:8,5—10; i rotsaker öfver hufvud 1:8; rå eller kokt frukt 1:20—40; ris 1:10; i bohvete 1:8—13; i majs 1:7—8; i fett kött 1:03. Det qväfvefria smöret och sockret höja naturligtvis de qväfvefria ämnenas proportioner.

Dermed är uppgiftens väsentligaste del löst.

Vidkommande de organiska beståndsdelarne erinras att kalialterna vid denna kost till stor del ingå i matsmältningen såsom växtsyrade och blott till en ringa del såsom fosforsyrade salter. Häraf följer att blodets serum varder mera alkaliskt, såsom hos växtätarne, hvilket också bevisas genom urinens minskade sura reaktion. In summa blir resultatet en ringare halt af fosforsyrade alkalier hos safterna och en ändrad diffusionsström emellan dem och blodet af den art att de förras fria syror raskare bindas. Och tarfvas ytterligare stöd för det föreslagna behandlingssättet, så behöfver blott hänvisas till kräftans sällsynta förekomst hos växtätarne.

Sädesslagen hålla qväfvehaltiga och qväfvefria ämnen i förhållande af 1:5—6,5 och äro fosforsyrade alkalier och jordarter. Hos Leguminosæ, som också äro rika på nämnda oorganiska beståndsdelar, är förhållandet mellan dessa ämnen såsom 1:2,3. De förra (njutna med bröd eller mjölrätter) böra derfor i möjligaste måtto inskränkas; de senare alldeles försakas.

Om den fosforsyrade kalkens höga betydelse för all cellbildning erinras i förbigående; kräftcellerna särskildt äro rika derpå. Födoämnen, fattiga på sådana äro derfor lämpligare i denna sjukdom än de, som innehålla jernförelsevis mycket deraf.

Men kan en menniska lefva på en sådan qväfve- och fosfatfattig föda? Erfarenheten lemna derom intet tvifvel, för så vidt det gäller vissa bestämda sjuke och icke alltför stora fordringar ställas på dietens näringskraft. Ja! den tillåtna köttportionen af 50 gm om dagen kan till och med alldeles utelemnas utan att något svaghetstillstånd inträder.

Till bevis härpå anföras åtskilliga meddelanden så väl från de sjuke sjelfva som från deras behandlande läkare. Af dessa tager sig ref. friheten att utvälja ett par, som tillika visa

kurens verksamhet mot kräftan. Det ena från prof. ESMARCH lyder så: Pat. (48-årig qvinna) kom tillbaka i Oktober och såg mycket klen och eländig ut, var ytterligt afmagrad och utan all matlust. Kräftsulvsterna å hufvudet hade växt betydligt. Jag lät pat. upphöra med arseniken och i stället begagna den förordade dietkuren, men utan fiskolja och utan saltblandningen (Sulph. natric; sulph. magnes; chloret. natric), hvilka åstadkommo diarrhé. Snart bättrade sig allmänna tillståndet, pat. tilltog i kroppsvigt svulsterna försvunno småningom (ifrån Nov. 1876 till Mars 1877. Ref.) och ställena, der de setat, kännas nu mera endast såsom antydningar.»

Ett annat (N:o 239 i OLDEKAPS arbete): pat., en 53-årig fru, intogs den 10 Juli 1877. För 6 månader sedan märktes en utbredd svulst i venstra bröstet. Öfvergående bättring efter användandet af jodqvicksilfver-plåster. Knölen i venstra bröstet, stor som ett hönsägg, uppåt och inåt ifrån bröstvärtan på ett ställe fastväxt vid huden. Inga svälta axelkörtlar. *Diagn.:* Carcinoma mammæ. Den 12 Juli exstirpatio mammæ. Drainage. LISTER. Genom varinstängning stördt sårförlopp. Utskrifven läkt meddelst Solut. Arsenic. kalic. och BENEKE's dietkur. *Anat. diagn.:* Carcinoma mammæ simplex."

Trenne exempel anföras ur egen fatatur. En 52-årig herre, hvars bror dött i kräfta, led af en svår Psoriasis linguæ, förenad med svåra magplågor, som med stor sannolikhet tydde på magkräfta. Han underkastades BENEKES dietkur och begagnade derjemte Carlsbader-Mühlbrunn. Utslaget bättrade sig ögonskenligt och magplågorna svunno. Efter omkring $\frac{3}{4}$ år var pat. återsteld och öfvergick småningom till sin vanliga kost. Efter omkring ett år återkommo tung- och maglidandet. Samma kur upprepades. Åter inträdde bättring. Sedan följde pat. den honom föreskrifna dietkuren mer eller mindre regelbundet, besökte flera gånger Carlsbad och har i 3 år förblifvit frisk.

Ett annat fall rör ett 61-årigt fruntimmer, som 2 gånger förut opererats för Carcinoma mammae. Den åter uppträdande svulsten opererades i Mars 1876. Hon befinner sig sedan dess ($\frac{3}{4}$ år) mycket väl och har icke haft något återfall. Hon följer strängt den föreskrifna dietkuren, som understödes af konstgjordt Carlsbader-vatten.

Ett tredje fall gällde en 56-årig skollärare, som hade en kräftsvulst i Parotistrakten, var ytterst anæmisk och erbjöd föga hopp om räddning. Svulsten skars bort, och jemte sträng qväfvefattig växtkost användes Ol. jecor. Aselli. Allmänna tillståndet vardt allt bättre och ansigtet fick helsans färg. Något återfall har icke hörts af. — — — — —

Skall kuren användas, så är den strängaste genomföring af den samme, som ock en noggrann kontroll öfver den sjuke, ett nödvändigt vilkor för att lyckas. Nogrannaste dietetiska föreskrift ifrån läkarens sida på grundvalen af ofvan uppställda grundsatser, jemkade efter individuella förhållanden, förstås af sig sjelf.

Dietkuren förbindes med Carlsbader-salt i små doser, då kräftpatienterna äro feta, med Ol. jecor. Asselli., der uteslutande växtkost icke tillfredsställer näringsbehovet, och smöret icke rätt väl fördrages. Hufvudsaken blir dock den till mängd och beskaffenhet riktigt ordnade dieten.

31. Boköfversigt.

»*I tidens frågor*», är benämningen på en skriftserie, hvilken i tvångsfria häften skall, på Z. Hæggströms förlag utgifvas af vår värderade medarbetare docenten L. H. Åberg, i syfte att göra resultaten af meningstriderna rörande de sociala frågorna tillgängliga för den större allmänheten. Planen är god och utgifvarens namn en borgen för att samhällsproblemen här komma att behandlas med den förening af frisinthet och hög

sedlighet, som är vilkoret för att de skola kunna lösas i öfverensstämmelse med tidens kraf. Att det första häftet egnats åt »*Qvinnofrågan*» bör så mycket mindre vara oss emot, som dess behandling öfverlemnats åt en annan af våra medarbetare, signaturen *Edmund gammal*. Huruvida den värderade förf:n lyckats lika bra i denna sin jemförande studie af »de tre stora kulturfolkens nutidsåsigter rörande könens psykiska begåfning och sociala ställning», som i de kortare uppsatserna öfver arbeten af Viktor Rydberg, Max Müller, Stoopford Brooke, Wikner, Taine, m. fl. hvilka han egnat vår tidskrift, torde vara ovisst. För egen del hysa vi i många stycken andra åsigter än de som i denna studie framlagts. Det kan dock ej hindra, oss att erkänna den stora beläsenhet och de i flera fall träffande omdömen, som förf:n ådagalägger, eller att uppmana våra läsare att tillegna sig boken, hvilken väl förtjenar att kritiskt studeras och dessutom bör vara välkommen såsom ett slags handbok öfver den manliga litteraturen i frågan. *Esselde.*

Lektor *Oscar Svahns* minnesteckning öfver *Paulus Genberg* är ett stycke äkta svensk karaktärshistoria, vittnande i rikt mått om denna »kamp emot hinder,» som utgör den innersta daningskraften i all svensk natur, och som här förde den fattiga och försagda, i skolan orättvist brännmärkta jemtlandsgossen en kulen höstdag till Lunds universitet, tjugu år senare till professuren i filosofi vid samma universitet, vidare följande år till konungens rådsbord och slutligen till biskopsstolen i Kalmar att verka i vida kretsar med sitt klara förstånd och fina vett, sitt kärleksfulla hjerta och sin omutligt redbara och sjelfständiga karaktär. Skildringen är lika fångslande som lärorik och borde ej stanna inom den bildade världen, utan i förenklad och förkortad form spridas äfven till sockenboksamlingarne, för att sålunda blifva, som den förtjenar, en *folkskrift i bästa mening*.

För Skolan och Hemmet, valda skrifter af *B. E—g*, behöfva vi knappast anbefalla till de många vännerna af den ädla och begåfvade författarinnan (*Betty Ehrenborg-Posse*) hvilka här, sedan hon sjelf i dessa dagar lemnat det jordiska, med rörelse skola återfinna de uttryck af en from själ och ett älskande hjerta, parade med en viss vemodig glädthet som voro henne egna.

Dikter af H. W. B., tryckta blott för enskild spridning, få vi här endast omnämna såsom friska och anslående toner sprungna ur en glad skaldesjäl men spelande öfver ljudbotten af ett kärleksfullt hjerta och företrädesvis egnade åt hemmets fröjder.